

II.
С24404
y. 167

24404 II C. g

7849

SLOVENSKI
LEPOPISNI IZGLEDI
SPISAL

JANEZ LEVC
cesarski kraljevi učitelj
V TERSTU

24404 II, c, g,

030030266

SLOVENSKI MLADOSTI.

STOWIEŃSKI MIŁOŚCI.

De je vpeljanje kakiga poboljšaniga poduka v naših učilnicah doslej na skorej nepremaglive saderge in silne protivnosti, ki iz ljubezni do starih navad izhajajo, nalétalo, ne bo mende nihče tajil, ker je pri takih rečeh gotovo ravno taka, kakor z terdim kmetam, ko se mu od poboljšanja kmetije govori.

Kakor se ta z tem tolaži, de tudi njegov oče in ded nista drugači delala in de sta vender živela; ravno tako menijo, de bi tako ne! tudi nekteri učitelji, de so z doveršenjem detovodskiga poduka (pädagogischer Curs) ali z tem, de so službo dobili, že na konc učenosti in omikanja prišli, ali se pa z tem tolažijo, de učé, kakor so se oni učili.

Pri poduku v pisanju pa še ta zaderžek pristopi, de se navadno meni, de ta poduk je le nekaki priveržik, in de se vsak, kdor le kaki dve čerki kakor si bodi narisati zna, že med popolnoma izurjene učitelje pisanja šteje.

Moji deželani, kteri me poznajo, mi ne bodo zamerili, de to takó naravnost povém, posebno ker še pristavim, de pri vsi svoji goreči ljubezni do lepopisa sim vender še le pozno spoznal, de med lepopisarjam (Schönschreiber) in med učiteljam lepopisa (Schönschreiblehrer) je grozno velik razločik. To srečno spoznanje mi je tudi napčnost našiga načina pri poduku lepopisa spoznati dalo, in me na kako poboljšanje misliti prisililo.

Ves ta način (Methode) če se mu smé tako reči — je to le, de se otrokam pokaže, kako imajo pri pisanju život in pero deržati (pa

obdvoje večidel napčno), in de se jim potem čerke eno za drugo iz predpisa, ki se jim predpolaži, ali pa iz Table, pisati dá. Tabla se pa večidel ne napiše pričo otrok, de reveži še ne vidijo, kako učitelj podobe čerk risa, kje jih začne, ali kje jenja. —

To in potrebno razglaganje poglavnih čert ter obstojnih delov in njih sklado v podobe čerk i t. d. mora revni otrok sam najti. Revež tapa in tapa v tami, dokler pravo podobo dotapa! In ko se učitelj (ako ni to čez njegovo moč in znanost) poslednjič vender kej popraviti vdá, že meni, de je svoj poduk do donca dognal. Je leto način poduka? je le to poduk?! —

Tako se učenc in prihodni učitelj pisati uči. Temu se navadno še nič ne popravlja in se ne navaja prav sedeti in pero deržati, ker se meni, de to že sam zna; namesto tega pa se mora nekoliko (ne vselej nar bolj in pravih) vodil, za poduk iz glave učiti.

Pa že slišim nekatere svojih součiteljev zabavljati: „Čemu način?“ — „de se človek le pisati nauči!“ — „Jez jih poznam veliko, ki prav lepo pišejo, desiravno so se le po starim učili.“ —

Res je — in v čast Slovincov naj bo rečeno, de se med njimi veliko lepih in, tako reči, prav možkih rokopisov najde. Pa smem vprašati: komu se ima to v zaslugo pripisati, učitelju ali pripravnosti in velikemu pridu učenca? — in kdaj so se ti krepki lepi rokopisi izurili?

Večidel še le v možkih letih, ko se je šolski pis, kakor mu zaničljivo pravijo, po mnogi dolgi vadbi v lepiga krepkiga spremenil.

Možtvo posamesniga človeka in celiga naroda se kaže, de tako rečem, v možkim pisu. Krepko je Slavjana moštvo, krepak njegov rokopis v podobah in čertah.

Z tem pa nočem kratko nikar lepopisarjev razžaliti; temuč le čez napčni način tožim, ki je kriv, de se tolikanj dragiga časa potrat, in z šolskim učenjem vender ne doseže, kar bi se bilo po pripravnim pametnim načinu doseči moglo.

Ljubi Gospodje součitelji! povejmo jo le naravnost, de smo se doslej le večidel napčnih starih navad deržali, de smo druge posnemali, brez de bi bili vedili zakaj in kako, in de smo od svojih učencov ravno to terjali. —

Zdaj je doba, da se zdramimo in začnemo po pameti delati! — Stara obleka se nam več ne prilože, časi terjajo že dolgo drugo; zato-rej pretresajmo umno kar nam novi časi podajo, in ohranimo kar je dobra. Častivredno je pri starim ostati, dokler se kaj boljšiga ne najde; tode dolžnost je po popolnamosti hrepeneti; tedaj tudi nam podane načine pretresovati, in ako jih bolj pripravne najdemo kot naše dozdajne navade, se jih terdno poprijeti in jih vpeljati. Ako bi bili vsi ljudje zmirej pri starim ostali, bi se mogli mi še zdej z kožami divjih zverin ogrinati, srovo meso jesti in žito med dvema kamnama drobiti i. t. d.

Naše učilnistvo (Schulwesen) je v marskakim oziru za drugim — posebno pa za nemškim — zaostalo. Čas je, da se zbudimo in dela poprimimo! Svitli Cesar, visoko ministerstvo nas dramijo. —

Moj namen je vam nekoliko svojih skušinj pri lepopisanju podeliti in vam pričo zdrave pameti le en korist mojiga načina za poduk v lepopisu opomniti — ta je: ročnost, urnost in prosta gibčna roka, ki se po njem namest težke in okorne naših učencov zadobi. In to je pri pisanju gotovo nar važniši, ker, ako ima učenec roko in vsak poteglej v svoji moči, mu gotovo ne bo težko vsako podobo posnemati in izobraziti.

To se pa tolikanj lažje doseže, ker se gibčnost in okrepčanje roke pri poglavnih črtah in pri pravih obstojnih delih vsih čerk zado-biti iše. In ko se to dvoje ima, je urni rokopis gotov.

Kakor se morajo spomin in um, in vse dušne moči zložno izobraževati, ravno tako se mora pri poduku v pisanju z osnovo čerk roka mehaniško vaditi, da krepka in gibčna postane, podobe, katerih se je duh navzel, napravljati ali posnemati.

Po starim načinu se gleda le nató, da se čerke brez prevdarka mehaniško risajo ali pišejo; brez da bi se za pripomočke, ki so pri vsakemu rokodelu potrebni ali saj koristni, maralo; brez da bi se skerbalo, roko lahke, proste in ročne gibčnosti navaditi, in jo kakor gré, v pi-sanje vpeljati, in brez da bi se na pametno, redno zlaganje poglavnih črt in čerk iz njih obstojnih delov mislilo.

Namen mojiga pričujočiga načina je pa ta le:

- 1) naravno prosto gibčnost mlade roke z pripravnim in umu otroka primernim gibanjem voditi in v pisanje vpeljati;
- 2) roki v mehaniško posestvo posamesnih obstojnih delov in poglavnih čert z pripravno dolgo vadbo pripomagati; in
- 3) potem še le iz tih delov in čert z pravim zlaganjem ali skladanjem podobe čerk izobraževati. To delo je ob enim tudi dušno in terja urno oko, pravi prevdarik in čisti okus (Geschmack), kar je treba potem malo po malim zmirej bolj omikovati.

Lahka in prosta gibčnost roke pri pisanju — in tedaj tudi nje izurenje — tirja, de se život, roka in pero prav in pristojno derži. Zakaj kakor se priprosti kmet in vsak rokodelc pri svojim delu nekakih mehaniških pripomočkov derži; ravno tako je treba, de si pisar prizadeva, pri svojim mehaniškem delu život, roko in pero pristojno deržati, de mu ne le delo bolj od rok gré, temuč tudi de se prehitro ne vtrudi; druge žalostne nasledke, ki se mladimu pisarju naključiti znajo, ako života prav ne derži, zamolčim.

Život, roko in pero prav deržati naj pridjani risi učé, in v tem oziru naj bo še ta opomba zadosti, de život se mora pri pisanju prav naravno, neposiljeno deržati, in de roka mora popolnoma prosto na mizi ležati, de se lahko in brez zabave na vse kraje, kakor je treba gible.

Po legi roke se ravna lega pisa; zatorej se naš namén, poglavne čerte in obstojne dele čerk roki v mehaniško posestvo pridobiti, tolikanj ložej doseže, kolikor hitrije otroke navadimo zmirej enako sedeti, ker vsaka prememba v seji spremeni gotovo tudi lego in obličje pisa, de se nikdar ne vstanovi in vterdí.

Kako se pa roka malo po malim mehaniško izuri, kažejo nar bolj in prav očitno pridjani, v ta namen nalaš odločeni broji ali listi pisa. De pa tudi tiste pridobim, ki so vajeni se terdno in neomajljivo stariga deržati, in ki bi vtegnili meniti, de beseda „izurenje roke,“ ki jo niso zna biti še nikdar slišali, ni družiga kot novoskovana prazna reč, je treba, de važnost tega izurenja tukej še bolj razjasnim.

Kakor mora, kdor se brati uči, narprej čerke poznati, in se navaditi njih glasove prav izrekovati in jih zlagati, in še le potem iz zlo-

gov besede sestavljati; tako je treba tudi pri poduku v pisanju, da se roka gibčnosti navadi in polasti, prej ko zamore z njo v sred danih mej podobe izobrazevati; ona se mora posamesnih poglavnih čert in obstojnih delov čerk naučiti, prej ko je v stanu jih v pristojne podobe skladati.

De je taki poduk v pisanju, ki malo po malim napredova, ložejši in pametniši, ne bo, menim, nihče tajil; učitelja pa k boljšemu načinu spreobrniti, to je reč njegove vesti.

Pisati se učimo, ne da bi čerke malali ali cele ure na kosič papirja za poskušnjo risali, temuč da bi z urno roko za hitro miseljo hiteli. Na to moramo tedej pri poduku v pisanju gledati, k temu moramo roko mladiga pisarja pripravljati in navaditi. In ako se otroci zgodej navadijo zavitke pisa z hitrim prostim gibanjem roke slediti in se podob polastiti, jim bodo té gotovo tudi prihodnič v posestvu ostale, in prazna misel, da se pis z poznejim hitrim pisanjem gotovo pokazí ali spridi, bo overžena. Marveč se bo po tem načinu pis če dalje bolj omikal in bo če dalje lépsi in prijetniši, kolikor se bo roka hitriga pisanja bolj navzela in krepkejši in urniši postala.

To tedej je namen in obljubljen korist pričijočiga načina za poduk, ako se to, kar je bilo doslej od njega rečeniga, in kar se bo še reklo, na tanjko dopolni. De se pa od ene strani pričijoči način roke opraviči, in od druge strani častitljivi bravec od pristojnosti in važnosti primernih vadbinih čert prepriča; je potreba, da se na gibanje roke urniga hitropisarja ozremo in gledamo, kako on pisaje roko gible, in ktere njenih obstojnih delov pri temu gibanju rabi.

Roka, ki na nohtu mezinca in na svoji lastni sredi sloni, derči lahko, neposiljeno, in neprenehama po celi dolgosti verste, in viditi je, da verh perstov in pestí cel sprednji del roke dela in se gible. Naše za izurenje roke nalaš namenjene vadbe in vadbine čerte se morajo tedej po tej gibčnosti ravnati.

Ako se život, roka in pero prav derží, se je take neprenehljive gibčnosti lahko navaditi, — tode roka mladiga pisarja, ki še ni pokvarjena, se je ložej navadi, kot težka, okorno in po starim načinu že skažena.

Posebna zaderga te gibčnosti je tó, če se roka, kar se pri otrocih pogostama zgodi; na člene prstov zavije, de bi naslednjo čerko z peresam dosegla, brez de bi se mezinca, na katerim sloni, naprej pomaknil. Na to napčnost je treba skerbno paziti. Odverniti jo, priporočimo to zlato vodilo: *Roka, ki na mezinca sloni, naj zmírej v nespremenjeni legi gibanje peresa sledi.*

Potem takim morajo naše vadbe v pisanju ta dvojni namen imeti:

a) de se roka v svojih, pri pisanju delavnih, obstojnih delih izuri, in

b) de se malo po malim gibčnosti, ki je je po različnosti pisa, poglavnih čert in obstojnih delov čerk potreba, navadi.

Po temu dvojnemu namenu je treba vadbine čerte določiti in zbrati — in ta dvojni namen me je napravil, de sim pričijoče delo zlo-žil; tode treba ga je častitlivimu bravcu prav razjasniti, ker mu je način še vés nov, in ker bi mu vtegnilo nemogoče biti, iz mertvih čert namen, ki sim ga va-nje djal, in vrednost vsake posamesne vadbine čerte vganiti ali spoznati.

Zatorej menim de je treba pred vsim drugim različne čerte in poglavne obstojne dele čerk, posebno kar potegleje zadeva, sploh ogledati.

Desiravno je podob čerk pri njih različni spremembi veliko, je vender njih obstojnih delov, iz katerih se skladajo, le malo, in na te je treba pri prvih vadbah, ki so le za izurenje robe namenjene, posebno gledati.

Vse čerte se delé, ako se na gibanje roke gleda, v povodnoravno ali ledno (horizontal) *Tab. II. a*; v poprekino po legi pisa (*b*); in v podolgato-okroženo (jajčasto) (*c c'*); ktera se nadalje po svojim zavilku v okroženo od desne proti levi (*d d'*) in nasproti od leve proti desni (*e e'*) delí.

Ako se pa na podobo čert gleda, se delé v ravno tanjko (*a*); v ravno debelo (*b*); in v podolgáto-okroženo (jajčasto); in ta se po legi svoje dolgosti spet razdelí v poprekino (*c*), in v povodnoravno (*c'*).

Iz tako malo enojnih pervin se vse poglavne čerte in vsi obstojni deli čerk, in iz tih potem vse podobe čerk skladajo in izobraževajo; tode k temu se bomo pozneje povernili. Zdaj hočemo le poprej v misel vzete poglavne potegleje dobro prevdariti, ker se naravnemu napredovanju bolj pristojí, de roko mladiga pisarja gibčnosti navadimo in jo za različne potegleje pripravimo in izurimo, prej ko jo zamoremo in smémo z izobraževanjem čerk mučiti.

Vse te potegleje kaže naš prvi pisni list v pristojnih vadbinih čertah, katerim je tudi nemška, zastran svoje rabe tolikanj važna čerta **h** pridjana. Po tej se mladi pisar dvojniga gibanja roke in vsih čertnih zanj navadi.

Te vadbe so tedej sploh urenje roke in prva podlaga prihodniga poslopja, in zato zaslužijo, de se jih prav po vrednosti ceni.

Roka pisarja, ako hoče od eniga konca verste do družiga derčati, se mora ledno majati ali gibati, in na to gibanje je treba skerbno gledati. Zlo važno je, de se ga mladi pisar navadi, ker sicer le z veliko težavo roko od ene čerke do druge premika, in velikokrat še ene čerke napraviti nezamore brez de bi prenehal. To je pri lepopisu, in še bolj pri hitropisu gotovo velika in zlo škodljiva napčenost, in učitelj naj, si jo na vso moč zatreti prizadeva.

Ta naša vadbina (povodnoravna) čerta, kakor tudi naslednje pisovadbe prvih sedmerih listov z dolgimi vezavnimi čertami, in deleč saksebi, so namenjene roko v potegleju, kolikor je treba, okrepčati, in pa tudi mladiga pisarja zgodej brez podčert pisati navaditi. K temu je pa treba, de se take pisovadbe tudi pozneje napredovajo.

Drugi poglavni gib je *poprekní* po legi pisa, in se v podanim prvem listu v ravni debeli čerti, v čerti **h**, in v podogláto-okroženih čertah, ki so na obéh koncih pridjane, kaže. Poslednjih se roka pisarja od zgorej dolej, ali pa nasproti od spodej gor vadi. Ko se mladi pisar tega potegleja navaja, je treba posebno gledati, de ga z gibanjem cele roke, in ne le samo z skerčanjem in z istežanjem perstov izpelje, kakor

je po starim načinu navada, po katerim otroci pri poznejih poteglejih zgornje in spodnje dolgosti doseči ne zamorejo. Zatorej je treba že prve vadbe v tako dolgih poteglejih napraviti, de jih otroci zgol iztezanjem perstov doseči nemorejo, temuč de so prisiljeni celo roko majati ali gibati.

Izurenje roke k lahki, neposiljeni in neprenehljivi gibčnosti je, tako reči, življenje poduka v lepo- in hitropisu. Zatorej sim si posebno prizadjal, vse posamesne vadbine čerte in podobe čerk pristojno in tako zediniti in zvezati, de jih je lahko z neprenehljivim poteglejem posnemati, kar posebno od prvih sedmerih listov velja, katerih poglavni namen je, roko mladiga pisarja tako izuriti, de se poteglejev in podob mehaniško polasti.

Ker so tedej imenovane vadbe prvih sedmerih listov le namenjene, roko naših pisarčikov sploh izuriti in jo malo po malim v potegleje pisa vpelati, je treba paziti, de se roka nikakor ne posili, temuč de v poteglejih popolnoma prosta ostane, in de se njene naravne proste gibčnosti nikakor ne zatira, temuč de se ona le vodi ali vlada. Zatorej je treba, de se te vadbe brez podčert in brez vse zaderge narprej na kamnatih tabelcah in potem v nenačertanih bukvicah pričnejo in izpeljujejo.

Ko začnejo otroci roko nekoliko v svoji oblasti imeti in jo po volji gibati, zamorejo k drugi številki (Nro. 2) prestopiti in te vadbe med širokimi čertami napredovati. Pri tih in pri nasledujih vadbah mora učitelj začeti od svojih učencov že več tirjati, in jih, kolikor se po njih pripravnosti dá, priganjati, na podobo, na lego in na daljnost paziti.

De se pa mladi pisar ne presili, in njegova pazljivost preveč ne razdeli, in de se od druge strane roka pri lahkimu potegleju ohrani, je po moji misli dobro in prav potrebno, naslednje pisovadbe do Nro. 8 kolikor je moč v rahlih poteglejih izpeljevati, ker vsaki pritis lahko gibanje zaderžuje in tudi podobe kazí.

Otroci se v svojih letah podob posamesnih obstojnih delov in čerk z vednim ponovljenjem ložej ni gotoviši navadijo, kakor ako bi se jim še tolikanj vodil (Regeln) mlatilo in trobilo; ker ako otrok cele ure ali še clo cele tedne roko po eni podobi v prostim potegleju gible, se roka podobe, polasti, to je, podoba izhaja iz navajeniga giba sama od sebe.

In *to je tista urnost* v pisanju, ki si jo morajo tudi odraseni pridobiti in brez ktere ni mogoče hitro pisati.

Otroci imajo časa, in v svojih letih tudi potrebne poterpežljivosti dovolj, si jo pridobiti. To de, žalibože! večkrat je viditi, de otroci po štiri do šest lét pišejo in se pisati učé, in de vender kar eniga potegleja, kar ene podobe prav napraviti ne znajo. Zakaj neki ne? — Zato ker so zmirej od ene podobe do druge lazili, gibanje roke vedno spreminjevali, in zatorej ne časa ne priložnosti imeli, roko eniga ali drugiga potegleja prav privaditi. Sicer pa tudi nemarno, počasno gibanje roke ni pripravno, se poteglejev in podob polastiti in navaditi, temuč le prosto in bolj hitro gibanje, ker v takih poteglejih se roka, de tako rečem, zavé, kaj dela; v nemarnih, počasnih pa neobčutljiva ostane.

Namen naslednjih pisolistov, vzajemno do sedmiga, je tedej zgol le tá: roko pisarčikov v podobe, ki jih ti listi kažejo, vpeljati, in nje gibčnost z dolgimi vadbami brez ovira na priličnost in razméro podob izuriti. Priličnost in razmére podob se dajo, tako reči, same od sebe, in so nasledki praviga enakošnega gibanja v hitrim potegleju.

Na kar je treba pri izobraževanju čerk *o, c, e, a, d, g* paziti, ki se od navadnega loči, je iz tih pisobrojov lahko spoznati, zatorej le še opomnim, de se je izobraževanja podob po tem načinu ložej navaditi, in de se jih hitropisáje ložej izobraževa. Posebno se je po pričijočim načinu čerke *o* lahko navaditi, ako se spodnji del prevleče, ker se roka z tem enakošnega gibanja tako navzame, de tudi brez velike pazljivosti pri prvi podobi ostane.

Če se večkrat prigodí, de ta ali uni malih učencov, ko se mu kaka podoba pokaže, ni precej v stanu jo napraviti, naj se učitelj nikar ne ostraši, temuč naj mu jo vdruči, tretjič pokaže i. t. d. dokler se roka v potrebni poteglejši vdá. In če tudi to ne zdá, naj mu roko prime, in naj jo vodi kakor dana podoba tirja, dokler se sama mehaniško po nji gibati zamore. Ko pa otrok enkrat pristojno gibčnost dobí, je tudi v stanu roko zmirej hitreje gibati, se poteglejev polastí, in tako ponovljenje storí, de tudi podoba zmirej boljši in lepši prihaja.

V resnici, veliko veselje je, ko se je cela derhal otrok v potegleje pripravila, gledati kako vsi na enkrat po eni podobi enako roke giblejo.

K poznejimu ponovlenju podob, ki so se jih otroci tako navadili, ni učitelju družiga treba, kot vkazovati in napovedati, kaj de imajo pisati. Na primer: Zdaj naredite vsi spodej okroženo — zgorej okroženo — iz obéh zloženo, spodej in zgorej okroženo čerto. Zdaj bomo vsi prvo in drugo čerto skupaj naredili (po načinu naših pisolistov). Kakšno podobo smo z tem zadobili? Čerko *m*. — Zdaj naredite tedaj vsi čerko *m*. Ako pa prvo čerto čerke *m* dvakrat narisamo in potem še drugo čerto pridenemo, kakšno podobo naredimo takrat? Čerko *m*. — Tako naj učitelj pri vodbah v posamesnih obstojnih delih in čerkah, in poslednjič tudi pri njih zvezi med seboj napredova.

Po takih vadbah bodo otroci gotovo cil in konec dosegli, in take vadbe jim bodo prijetniši, in bodo radost in večji ljubezen do pisanja v njih obudile, kot vedno posnemanje podob z navadnimi nemarnimi potegleji, pri katerih jim persti in roka oterpnejo.

Jez bi bil popolnoma srečen, ko bi častitlivi bravec korist pričijočiga načina le napol tako spoznal, kakor jo jez po skušnji poznam, ker potem bi mi ne bilo treba dvomiti, če sim ga prepričal in spreobernal, ali ne, temuč bi mu kot pravimu nasledovavcu z veseljem po bratovsko roko podal.

Otroke enakošniga gibanja roke v potegleju vaditi, so nekteri lepopisarji, nekakšin način na vdare (Tact) priporočevali, kateri v tem obstoji, de se pri vsakimu potegleju, kakor pri vojaki, kadar se hoditi uče, pri vsakimu prestopu, Eno šteje. Po tem načinu bi imela čerka *i* tri vdare, in šteti bi se moglo tako le: *eno* (za prvo tanjko čerto), *dve* (za debelo čerto) in *tri* (za končno čerto). Čerka *m* bi imela z pričetno in z končno tanjko čerto 7 vdarov, i. t. d. — Ta način zna pri posamesnih podobah koristen biti, tode ga takó razširiti, de bi se še clo Dictando po vdarih pisalo, kakor so nekteri lepopisarji hotli, je gotovo smešna reč.

Dolge čerte, ki podobe med seboj vežejo, kakor naši prvi pisolisti kažejo, so namenjene, roko, kolikor je treba, okrepčati in v potegleju izuriti, ker roka le v obširnišem gibanju potrebno krepkost zadobi.

V tem oziru naj velja to vodilo: *kolikor slabejši, težejši in okorniši je roka pisarja, toliko obširniši naj bodo nje gibi, in ti naj se manjšajo, kakor roka ložejši in urniši prihaja*. Zatorej bo gotovo treba take pisovadbe še kej časa napredovati in saj v časih ponovljati, desiravno jih naslednji listi že v vozki zvezi kažejo.

Razlaganje poglavnih čert in poglavnih obstojnih delov čerk.

Dozdaj je bil naš posebni namen, roko mladiga pisarja v lahkim, prostim in terdnim gibu izuriti; zatorej so naše vadbe kolikor je moč v prostih čertah brez kakiga pritisa in brez podebelanja (Schattirung) napravljene. Zdaj pa, od osmiga broja naprej, je hočemo tudi z pravo debelostjo soznaniti, ktero je treba vselej z lahkim pritiskom vgiblživiga peresa, in ne, nikdar ne, z popravljanjem narediti.

Otrokam, kateri so se poprejšnih vadb prav navzeli, in gibanje roke v svojo oblast dobili, ne bodo naslednje vadbe več težke, in učitelju bo le treba, podobe, ki niso — se vé de — popolnoma godne, zmirej bolj olikovati in lepšati, in otrokam vadila podob razlagati. Zatorej jih moramo tukej bolj na tanjko v misel vzeti in razjasniti.

Vse podobe čerk tega pisa se naslanjajo na pet enojnih (einfache) poglavnih obstojnih delov, ki jim poglavne čerte pravimo.

Te so : (*Tab. II.*)

a) ravna spodej zavita, (*I.*)

b) ravna zgorej zavita, (*II.*)

c) iz obéh zložena ravna, zgorej in spodej zavita, (*III.*)

d) podolgato-okrožena (jajčasta) (*IV.*), ki se v zaperto in v nezaperto, in spet v okroženo od desne proti levi (*d*, *d'*) in nasproti od leve proti desni (*e*, *e'*) razloči. Perva ima nar večí debelost na spodnji tretjini svoje visokosti na levi, druga pa na zgornji tretjini na desni; in

e) iz dvéh četertin podolgato-okrožene zložena, dvojno zavita poglavna čerta (*V.*), ki je nar težejši, in ki se večidel pri velikih čerkah rabi.

Verh tih je treba še popolnoma ravno in povsod enako debelo čerto (1), čerto, ktere debelost rase (2), in čerto, ktere debelost se manjša (3) v misel vzeti. Pri tih je treba posebno na tó gledati, de zmirej ravne ostanejo in se nikakor ne zgerbijo. Nar težejši je tudi odrašenim pisarjem čerta (2) in malokdej se prav vredena najde.

Iz tako malo obstojnih delov se vse velke in male čerke, bodi si iz enojnih podob, ali pa po njih pristojnim skladanju izobraževajo, in po vsi pravici se smé reči, de tisti, ki jih popolnoma pozna, narejati vé, in popolnoma v oblasti svoje roke ima, se je že skorej vse naučil, in de mu ne bo zlaganje podob nobene težave več delalo.

Kar prave enojne (einfache) podobe in njih zlago v čerke zadene, kažejo pisolisti in pričijoča *Tab. II.* dovolj — skorej vse. Zatorej hočemo le še, kar je nar potrebnišiga opomniti.

Pri poglavnih čertah (*I. II. III.* in 1.) gre posebno na to gledati, de njih ravni del povsod enako debelost zadobí, ki jo je treba z

enakošnim rahlim pritisam peresa napraviti. Ravno tako je treba čerte, katerih debelost rase (2) ali se manjša (3) z malo po malim terdšim ali z malo po malim rahlejšim pritisam narejati.

Okroževanje tih in poprejšnih čert ni, samo na sebi, scer ravno težko, kér so se ga naši učenci že v prvih listih navadili; vender je treba tudi že bolj izurjenim pisarjem veliko umetnosti, take čerte povsod, zgorej in spodej, z popolnoma enakimi okrožleji in z nežnim prestopam iz debele v nar tanjši čerto narediti ali izpeljati. Zatorej naj učitelj posebno pri že bolj izurjenih učencih nar bolj na to gleda, de se te čerte kolikor je moč takó izpeljujejo, ker to je posebna podlaga lepote in kinča tega pisa.

Na to okroževanje se okrožleji čerk *o*, *c* in *e* naslanjajo, in se morajo po njem ravnati, vender pa z tem razločkam, de so ti okrožleji na spodnji tretjini visokosti nar debeliši, ravne čerte pa se v šestini srednje visokosti čerke *i* zavijejo.

Za vse okrožleje (zavitke) velja to vodilo, de morajo, ko do čerte verste pridejo, že zgorej in spodej popolnoma tanjki biti.

V slavjanskim pisu se rabijo, ali kot poglavni, ali pa kot več ali manj potrebni deli čerk, posebno podolgato-okrožene čerte, zatorej jih hočemo tukej bolj pazljivo ogledati.

Poglavni obstojni del so v podobi *O* zaperte ali nezaperte (*IV. d.*), in morajo, naj bodo velike ali majhne, vselej enako priméro visokosti imeti in enakošno debele biti. Ta primera, ki pa ni terdno vodilo, se spreminjava med 1:2 in 1:3 (širokost 1. dolgost ali visokost 2 ali 3). Navadni pis se bolj poslednje derží, zato ker je za hitropis pripraviši.

Po tej čerti se naslednje čerke delajo: čerka *o* sama na sebi, in v zvezi z drugimi obstojnimi deli, kakor *a*, *d* in *g*, čerke *c* in *e* kakor tudi velke čerke *O*, *C*, *G*, *E* in *D* ravno takó tudi zadnja čerta čerk *H* in *M*.

Izobraževanje tih čerk ne bo otrokam težko, ako se—kar podobo in debelost zadene—njih podlage, to je, te poglavne čerte prav navadijo. V prvo vadbo za-njo in za vse druge podolgato-okrožene nam služijo vadbine čerte perviga pisolista. Izobraževanje podob kaže dovolj *Tab. II.*

Kar pa debelost zadene, je treba dobro gledati, de nje nar prikrajniši meje zmirej popolno in napeto-podolgato podobo prihranijo in se nikakor ne pohabé in ne zgerbijo kakor v Tabeli (*Fig. d, e* in *2'*) z pikami napravljene čerte kažejo, in kar je zlo navadna napčenost.

Podolgáto-okrožene čerte ravno tega iztoka (*d' d''*) so pričetni potegleji v čerkah *C, G, E, L, S*, kakor tudi v čerkah *A, M* in *N* (*d'''*) je končni poteglej in ohrani svojo podolgáto-okroglo podobo. Vse te se narejajo ali prav tanjke ali le napol debele, in se razločijo od prve podolgáto-okrožene (*d*) po veči ležni dolgosti. Poteglej (*d''*) pri čertah *A, M* in *N* se začne tedej spodej, in ne zgorej kakor je sploh navada. Vsaka čerka se začne tako, kakor jo je ložej z enim poteglejem narediti brez prenehati; kar se tudi iz debelosti vidi, ktera pravi pritis peresa kaže.

Podolgáto-okrožena, ki se nasproti od leve proti desni, ali od spodej gor izpeljuje, je tudi različne podobe in lege (*Tab. II. IV.' e e'*) in se rabi v prvi legi (*IV.'*) pri izobraževanju čerk *s, k* in *z* (*IV.'*); v drugi (*e*) je večkrat z drugimi poglavnimi čertami zedinjena (*II.* in *III. Fig. e'*), in v podobi (*e'''*) je pričetni poteglej pri *Z* in pri veliko drugih čertah; v tretji (*e'*) se rabi kot pravi obstojni del za izobraževanje čerk *P, B* in *R*.

Temu gibu se bliža povodnoravni poteglej zgorej nad čerkami *F* in *T* in na spodnjim delu čerk *L* in *D*, ki je prav za prav iz (*e'* in *d'*) zložen. Desiravno je otrokam večkrat zlo težko, to čerto, kakor gré krepko izpeljati; se je vender z pomočjo tolikanj pristojne, povodnoravno zvernjene vadbine čerte *b* (*Fig. e'/a*) v nekoliko minutah lahko popolnoma navadijo.*

Ta in vse druge vadbine čerte naj bodo vselej v velikih podobah napravljene, de se more po njih cela roka gibati, ker se le tako od vadb pravi korist zadobi.

* Izvod poteglejev in podob bolj dokazati, sim znamnja prvih samostojnih podob z kazalam (' " ''') pridjal.

Če učitelj različne podolgato-okrožene (jajčaste) podobe po tem načinu prav poočiti, jih bodo otroci ne le kmalo zapopadli, temuč jih tudi v posestvo roke zadobili.

Zdaj pride na versto še poglavna čerta (V.), ki se v slovenskim in tudi v drugih pisih tako pogostoma rabí, in ki je, kar ne samo podobo, temuč tudi debelost zadene, gotovo nar bolj težka. Ona je iz dveh nasproti zavitih četertin podolgato-okrožene (jajčaste) zložena, in se dá otrokam z dokazanjem te zlage nar pristojniši poočititi. Ko se jo otroci učé, naj delajo narprej zgornji, potem spodnji del, in poslednjič oba skupej. V prvo vadbo, roko v tem dvojnem gibu izuriti, se dá čerta **h** posebno z bolj obširnišimi zankami prav koristno porabiti.

Ta poglavna čerta je nar debeliši na sredi, pa velikokrat tudi nekoliko spodej, *nikdar pa ne zgoraj srede*. Najde se v trojni legi, in še clo vsa tanjka (*Fig. V.*) V poslednji podobi se rabi pri čerkah **Z** in **K**; v nagnjeni debeli podobi pri čerkah **B, D, F, H, I, K, L, P, R, S, T**; bolj ravna pri **M** in **V**, in nar bolj po koncu pri **N**.

Kar je bilo do zdaj rečeniga, je mende zadosti, de brave z pomočjo pridjane Tabele in pisolistov posamesne obstojne dele in njih zlago v podobe čerk popolnoma spoznati zamore. Primere malih čerk med seboj kaže njih zedinenje v (*Fig. 4.*) in pa zedinenje podob (*Fig. 6.*), ki se iz podolgato-okroženih (jajčastih) čert (*d*) narejajo.

Podobe čerk dalje popisovati, bi me predeleč peljajo, in tudi menim, de jih ni treba, ker se vse potrebno iz listopisov lahko razvidi.

Nekoliko opomb zastran djanskiga (praktisch) poduka.

Ker je poduk v pisanju po pričijočim načinu tudi za še majhne otroke zadosti lahek, ga je treba že perve dní, potem ko se je šola začela, pričeti.

Po kratkim ogovoru, v katerim se otrokam razloži, kolikanj potrebno in koristno je, pisati znati, in kako je treba pri pisanju život in pero deržati, naj jim učitelj to dvoje pokaže in naj si prizadene vsakiga posebej prav posaditi.

V naslednji uri naj tistim, ki so to, kar jim je povedal, ohranili, precej kamnato tabelco v roke dá, naj jim prvi gib ali poteglej — se vé de z celo roko — pokaže, in naj gleda, de temu gibu pristojno povodnoravno čerto na tabelci naredé.

Tako naj napredova, dokler vsi njegovi učenci pravo gibčnost roke zadobé. In ker človeku to, kar v prvi mladosti občuti in zvé, narbolj ostane, naj si učitelj v tih prvih urah na vso moč prizadeva, vsako napčnost v oziru na pravo deržanje života in peresa, in na gibčnost roke odverniti in popraviti.

De se boljši učenci ne dolgočasijo, in de se časa brez potrebe ne zapravlja, naj jih učitelj pristojno hvali in k naslednji vadbini čerti perpelje. Tudi jih zna čuvaje čez slabejši učence postaviti.

Ko so se vadbe naših prvih pisolistov tri do štiri tedne tako napredovale, bo že več učencov v stanu, jih tudi na papirju narejati, in učitelj naj jim to kot posebno čast dovolji. Sploh naj učitelj vsako majhno reč, in vse kar se le kolikej ponese, pohvali in povzdigne kolikor gré, de se boljši učenci pisanja bolj vnamejo, in de slabejši ne obupajo. Z otroci je treba po otročje ravnati.

Učitelj naj vsako posamesno vadbino čerto in vsako podobo na Tabli dokaže, in kolikor otroci razumiti zamorejo, razloži in razjasni,

in ti naj se je tako dolgo vadijo, dokler jim tudi v hitrim potegleju prav od rok gré. Sicer se pa samo vé, de mora učitelj tudi gledati in popravljati, kar otroci po klopéh pišejo. Občne napčenosti je treba večkrat na Tabli pokazati in popraviti.

Vadbe se morajo narprej po versti pisolistov, potem pa posamesne preskakáje izpeljevati, in še le potem se smé otrokam dopustiti, zaporedama celi pisolist prepisovati.

Večkrat se primeri, de se otroci v kakim potegleju ali v kaki podobi ne zvejo. Takrat je treba, jim podobo začerkati in gledati, de jo nekolikokrat prevlečejo, ali pa jim roko po nji voditi, dokler se potegleja mehaniško navadi. Tode učitelj se ne smé tega sredstva tako obširno poslužiti, kakor nekteri lepopisarji, kateri z njem urno roko in pogled zatirajo.

Pri hvale vrednim prizadevanju, podobe prav dobro narediti, in pri dolgim prepisovanju celih pisolistov začne roka učencu težejši prihajati, in zgubi lahko in prosto gibčnost, ktere se je bila prej navadila. De tedej našimu pervimu namenu zvesti ostanemo, in otroke res k hitropisanju pripravimo, jih je treba včasih k uni prvi, hitri, in prosti gibčnosti nazaj prisiliti, in zatorej vadbe po načinu prvih sedmerih listov v ne-načertanih bukvicah ponoviti.

Kakor smo pri malih čerkah gledali, de so se otroci narprej njih obstojnih delov navadili, ravno tako gré tudi pri velkih čerkah na to gledati, in tedej roko po vadbinih čertah perviga pisolista pripraviti.

Vsako novo podobo je treba, kolikor se dá, kaki že znani priličiti in jo iz nje izpeljati, de jo otroci ložej zapopadejo in v spominu ohranijo. Posnemanje podob jim je treba z pristojnimi pomagavnimi čertami polajšati, kakor na primér na naši tabeli pri čerki *E*. Otroci naj si vodila, kterih se je treba pri podobah deržati, v spomin vtisnejo in naj se jih pri izobraževanju podob deržé, de v tami ne tapajo.

Ako slabe pise svojih učencov prav razgledamo, bomo našli, de večidel iz pomanjkanja praviga korista prvih vadb izhajajo. Zatorej

je silno potrebno, da poduk v pisanju vsako šolsko léto spet pri prvih listih začnemo in zadevne vadbe malo po malim napredovamo. Zakaj ker ni prave podlage je vse popravljanje le prazno blekanje.

Ker poduk v pisanju prav za prav le v tem obstojí, da se roka izuri, in da se potegleji in podobe malo po malim popravijo in oljkajo, zamore učitelj, ki svoje učence pozna, vsako uro v tem oziru kej pridobiti. Način, posamesne sestavke brez prevdarka cele mesce prepisovati, je tedej brez vsiga pametniga namena. Otroke le nove reči obudujejo; zato naj se jim le malo na enkrat daja, pa večkrat spreminja. Posamesne čerke, besede in poslednjič kratki sestavki so našemu namenu in poterpežljivosti otrok bolj pristojne vadbe, kot prepisovanje celih pisolistov in sestavkov. Tako prepisovanje je le za ponovljenje vsiga skupaj in za pridobitev splošne enakošnosti dobro.

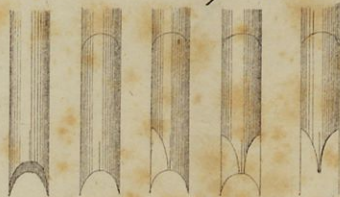
Pa vse vodila, vse pripomočki in ves trud učitelja pri poduku v pisanju bodo vendar le prav malo zdale, ako nimajo otroci prave ljubezni do pisanja. Učitelj mora tedej, ako hoče svoj namen doseči, naj prej to ljubezin obuditi, in zato od svojih boljših učencov zmirej več tirjati, pri slabejših pa tudi to, kar se le komej na pol ponese, pristojno hvaliti.

Pod 18. in 19. številko so vadbe za izurenje roke k hitropisu, ki jih zato bravcam prav živo priporočim.

Na zadnje hočem še od jeklenih peres, ki se jih dan današnji tolikanj rabi, neke opomniti.

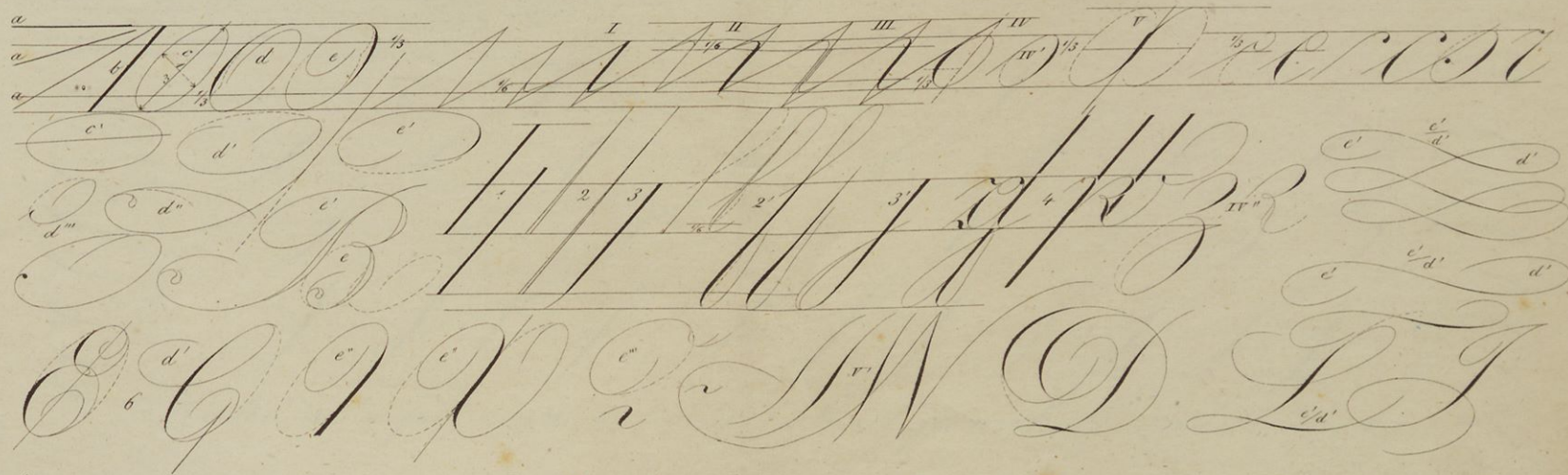
Te peresa so gotovo ena naj lepših znajbd našiga stoletja, in lepopisarjem in drugim takim možem silno koristne; v rokah učencov pa, posebno dokler je še treba roko v prosti gibčnosti urediti, jih ne morem hvaliti, temuč naravnost povém, da so škodljive. V spodnjih (prvih) redih ali klasih jih ne gre tedej nikakor rabiti, v zgornjih pa k večim le takrat, kadar je treba, kaki večji pis za poskušnjo v čistih, zalih in povsod enako tanjkih poteglejih napraviti, kar se z navadnimi peresi vselej tako lahko ne dá.

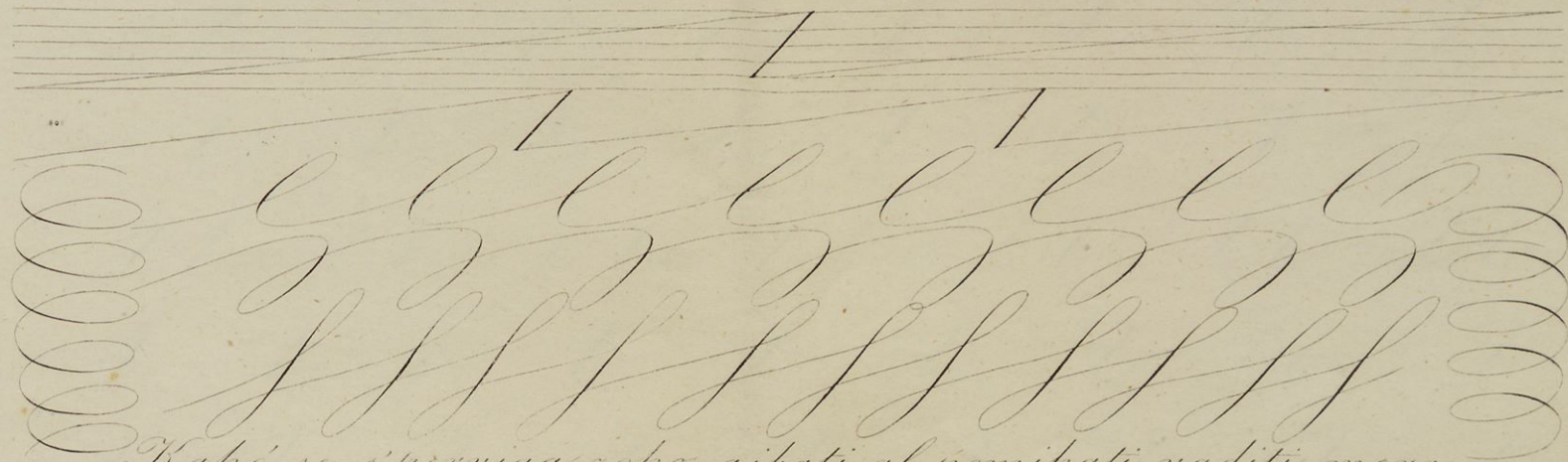
*Pomni dobro, kako se pri pisanju
sedeti, roko in pero držati mora:*

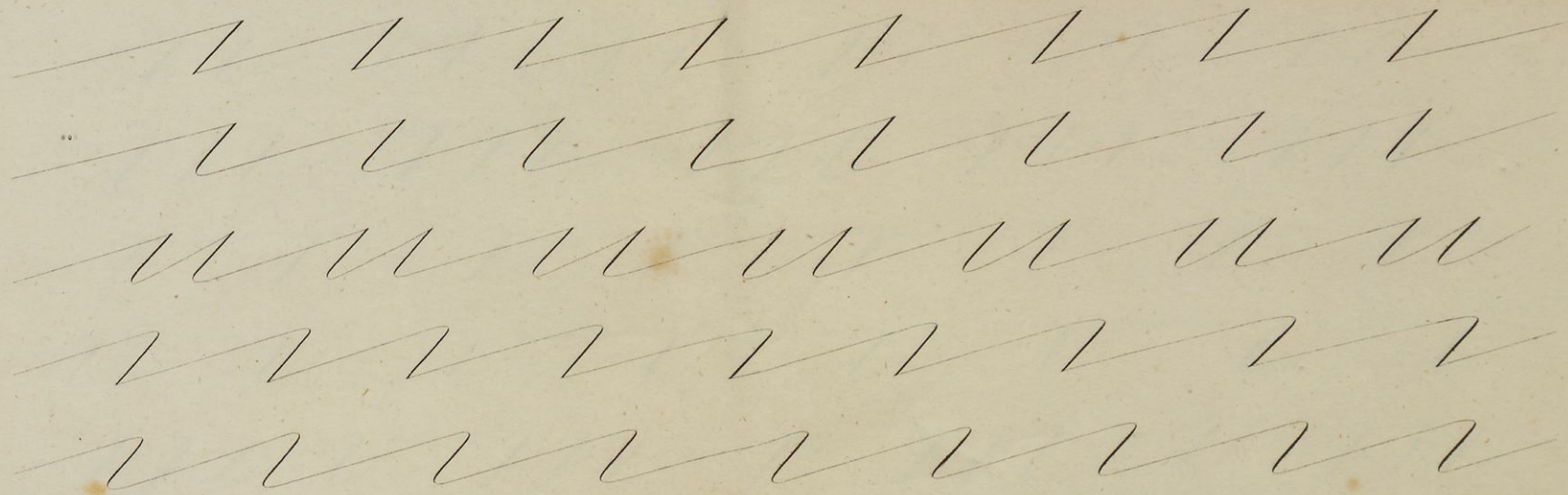
*Roka se mora cela s peresom
uréd pomikati.*

Kakó se s'perriga, roko gibati al pomikati, vaditi mora.

m m m m m m
m m m m m m
r r r r r r r
v v v v v v v
m v m v m v m

u u u u u u u u u u u u u u u u

v v v v v v v v v v v v v v v v

w w w w w w w w w w w w w w w w

O O o o o o o o
a a a a a a a a
c c c c c c c c c c
c c c c c c c c c c
O S S S S S S S S S

u o u o u o u o u
n a n a n a n a n
c v c v c v c v c v c
e v e v e v e v e v
m m m m m m m m

pride pride gubim gubim
hropel hropel gibam gibam
fava fava offo offo sff sff sff

ullu, lillu, rrrrrrrr,
hupu, rhrrrr, rrrrrr,
rkkkk, ukilrrphkrtr.

o a l e s s o a l l e s s o n a
 r a m a n a s e m a n a s a n e
 n i c e m u r n i c e s a r n i s s a
 v s e i m e n n a r n i m s a m a
 v z z i v i i c z v e c c i s e r v e r

Ifg. hhh fff lll bbb fff kkk
a d d d g g g p r a s a n j e š e s t i h
p r e d l o g i s k e r b i m i č e l i m o g l a s

ob čast priti, med otrobe, pod ga-
bram se hladiva, o binkustih, po
delavnikih pride pravniki, gibajo.

abcedefghhijklmnopqrstuvx
prestanem zapopadene gospoduje
sejsoleti. 1. 2. 3. 4. 5. 6. 7. 8. 9. 0. $\frac{1}{2}$ $\frac{2}{3}$ kolikokrat?

N. N. V. Urban Noe Videm
O. L. G. O. E. A. M. Celje Gori,
ca Oktav Eva Adam Marka

N. L. S. T. F. I. L. Sava France

Terzić, Peremija Ljubljana, Trebno

H. K. L. Horvat Krajnc Zagreb

P. B. R. P. B. R. Paul Britane

Q. D. N. M. David Nestor

Vipava Mavric Radolca R. B.

Ahac Benjamin Cop Dunay Elija Fer.
dinand Grädec Hebron Tozue Kanan
Lambert Melhior Vacaret Oton Peter
Radgona Sarna Tobija Udmat V L

A B C D E F G H I K
L M N O P Q R R
S T U V W X Y Z H R g

Pisanje za roko uvaditi:

uuu uu uu uu nn nnn rrr vvv
 eee ooo aaa sss fsss fxxx f ggg g ddd nismo
 xnanivnimu f xnanivnimu f xnanivnimu f xnanivni
 ufu fu h h g g a fa f r r e e e manemo
 m m h h g g a fa f r r e e e manemo
 m m h h g g a fa f r r e e e manemo
 f a f a f a g d e d e o n a g n a g

Ne misli de takošno pisanje je brez koristi.
ki pelje k popolnosti lepo pisa.
Koliko je več znanost takiga pisanja.
Toliko več je lepopisa popolnost.

epis. Levz

Ako ne teče pa kaplje. A A Abraham.
Bolj je pošteno umreti kakor sramotno živeti.
Če ne moreš pomagati, saj ne zaviraj. G G G
Denar glavar. Denar železne vrata prebije.

Enkrat bode tudi v naših ulicah somen. E.
Gorje mu, pri kateremu se miši in mačke bra-
tijo. Hočem rajši nasiten kopati, ko lačen ležati.
Jeden krivičen krajcar deset pravičnih sne.

Kdor z godej ustaja, mu kriha ostaja.
Lexa ne bogati. Letel visoko, padel globoko.
Mladost svobodna malo kada dobra.
Ne vsakomu verjeti, krepkejši dvor zapreti.

Ogenj in voda dobro služita, hudo gospodarita.
Pravico vsaki hvali, pa vsaki ne hrani. P.
Rajši dobrim služiti, kakor slabim zapovedovati.
Siromaštvo in kašelj se ne dasta skrivati. S.

Ti očeta do praga, sin tebe čez prag. Trepicem.
 Uradnik dobronik. Vlastna hvata smerdi.
 Lavičenga kruha se veliko sne. Zelena trata.
 G g g g g g g g g g (g g w x y g W X Y)

Kdor se višim ustavlja se ustavlja bo,
zji naredbi in sam sebi pogubljenje nakopa-
va. Bodite svojim gospodam podložni ne sa-
mo dobrim in krotkim, ampak tudi ojstrim

Modrost je boljši kakor zlato in srebro. Čemu je boga,
stvo hudobnemu, ker si modrosti in kreposti ne more za-
nje kupiti. Spočnuj nauke svojiga očeta, in bodi pokoren
poveljem svoje matere. Chrani brez madeža vest, in varuj
se nepokoja ktirimu, ne odide grešnik nikdar nikolj.

**NE POZABI, O ČELOVEK, DE SO TVOJE
OKOLJŠINE NA ZEMLJI PO MODROSTI VEČNI,**

ga Boga osnovane, ki tvoje serce pozná, ki previdi prazno,,
to in nečimernost poželjenja tvojiga, in ravno po svoji neskončni
milosti velikokrat tvojih prošenj ne dopolni. Ne
godernjaj tedaj ob osodi Božji, timveč poboljšaj
svoje želje, sege in zadržanij.

A B C D E F G H I J K L M N O P Q R S T U

A B C D E F G H I J K L M N O P Q R S T U V W X Y Z.

abcdefghijklmnopqrstuvwxyz. 1 2 3 4 5 6 7 8 9 0 1/3. ž i v i o !

I II III IV V VI VII. 1 2 3 4 5 6 7 8 9 0. VIII IX X C D M.

V W X Y Z. abcdefghijklmnopqrstuvwxyz. J K L M N O P Q R S T U V W X Y Z.

КИРИЛИЦА ПО ВУКУ СТЕФ. КАРАЦИЊУ.

А Б В Г Д Ђ Е Ж З И Ј К Л Љ М Н Њ О П Р С Т Ћ У Ф Х Ц Ч Џ Ш Ђ

а б в г д ђ е ж з и ј к л љ м н њ о п р с т ћ у ф х ц ч џ ш ѡ

А Б В Г Д Ђ Е Ж З И Ј К Л Љ М Н Њ О П Р С Т Ћ У Ф Х Ц Ч Џ Ш Ђ

а б в г д ђ е ж з и ј к л л м н њ о п р с т ћ у ф х ц ч џ ш ѡ

а б в г д дј е џ з и ј к л лј м н нј о п р с т ѡтј у ф х ц ѡ дџ ѡ -

А В В Г Д Дј Е Џ З И Ј К Л Лј М Н Нј О П Р С Т Ђ У Ф Х Ц Ђ Дџ ѡ -

Adam, Tanovina, Baco, Taj, David, Bakon, Eva, Hadrak, Zima,
 Ictok, Jokiya, Kerka, Ayr, Avara, Mati, Narodnost, Hyuka,
 Ostar, Patrijara, Rijeka, Sam, Tetka, Kata, Ysciye, Gec, Koya,
 Uzar, Valc, Yada, MaBay, Myrapa.

Вјера је тврдо чекање онога чему се надамо, и доказивање онога што не видимо.
 Вјером познајемо да је свијет ријечју Божијом свршен, да је *све* што видимо из ни-
 шта постало.

